

ОЛИВЕРА ХАЈРОВИЋ, СПЕЦИЈАЛИСТА МЕДИЦИНСКЕ ПСИХОЛОГИЈЕ: О ВРШЊАЧКОМ НАСИЉУ

Жртве и насилници

Вршњачко насиље је тема о којој се последњих неколико година много говори и којој медији, мада не увек на адекватан начин, поклањају доста простора.

Шта је вршњачко насиље, када се догађа, како га предупредити и канализовати, има ли га толико колико се о њему говори, која је улога родитеља, школе, друштвене заједнице и на крају, закона...питања су која смо поставили психологу Оливери Хајровић, специјалисти медицинске психологије Опште болнице у Пожаревцу.

иначе, да слабије једе, лоше спава, уколико је раздражљиво, одсутно, декоцентрисано, осетљивије треба да реагује. Такође, ако се адолесцент јако трза на изненадне звуке, мења маршруту одласка и повратка из школе, касни у школу или из ње, на све те промене треба обратити пажњу као и на појаву модрица и опекотина, губитка личних ствари, већих захтева за џепарац. Дете које трпи насиље прате и главобоље, болови у стомаку или други соматски болови. Све то може указати да дете трпи неки вид

Оливера Хајровић

лесценти који пролазе кроз неки тежак период у животу, губитак или развод родитеља, промену средине или слично, могу своје незадовољство показати кроз повишену агресију према другим адолесцентима. Насиље може да врши и адолесцент, који је и сам жртва породичног насиља или живи у породици у којој се толерише овакво понашање. Родитељи су груби, насилни, без саосећања и топлине или су превише попустљиви и не постављају границе.

Од свега што родитељ говори, много је важније оно што ради. Контролисаним и нена-

би заштитили дете и помогли да се проблем реши. Код деце не треба развијати потребу да на насиље одговоре повлачењем, јер на тај начин оно неће престати. Родитељи би требало своје дете да науче да препозна насилнике и да избегава ситуације у којима може претрпети насиље – свађе, провокације, увреде. Уколико до насиља ипак дође, важно је да адолесцент одмах скрене пажњу на себе и на то да му је потребна помоћ, као и да одмах обавести неку одраслу особу.

Када је дете агресивно, то је врло непријатна ситуација за сваког родитеља. Оно што је важно је да родитељ не затвара очи пред истином, да озбиљно схвати проблем и да приступи његовом решавању. Први корак је разговор са адолесцентом. Детету јасно треба ставити до знања да се насиље неће толерисати. На његово насиље не треба одговарати батинама или било којим другим видом насиља. Ускраћивање нечега што адолесцент воли је много ефикаснији начин кажњавања. Затим, важно је помоћи адолесценту да стекне увид у своје понашање и његове последице, помоћи му да развије емпатију и то кроз подстицање размишљања о томе како се осећало друго дете док је било исмевано, тучено или изнуђивано. Потребно је да родитељ научи и подстакне дете да се извини и поправи грешку и да га потом похвали и награди за жељено понашање. Потребно је да родитељ даље прати шта дете ради, да га учи да стиче и одржава пријатељства као и да сарађује са школом и да се не стиди да потражи стручну помоћ.

Када се обратити за помоћ?

Чим се појаве први знаци насилништва или трпљења насиља код младих, треба се обратити за помоћ. Психолог ће помоћи адолесценту и родитељима да боље разумеју шта се дешава и помоћи ће им да се ублаже последице насилништва, такође ће помоћи адолесценту да кроз развој ефикасних модела понашања предупреди понављање проблема. Треба у обзир узети околност да је проблем насилништва повезан са дешавањима у друштву, породици, школи те да његово решавање изискује укључивање свих сегмената друштва из најближег окружења адолесцената, односно породице и школе као и шире друштвене заједнице, која обликује вредносни систем и младом човеку пружа моделе за имитацију и идентификацију, каже психолог Оливера Хајровић.

Вршњачко насиље представља сваки облик понашања које за циљ има намерно повређивање или наношење бола, било физичког, било психичког, каже психолог Оливера Хајровић. Вршњачко физичко насиље обично подразумева ударање, гурање, штимање, отимање и уништавање ствари. Ранијих година је било карактеристично за дечаке, али се у последње време јавља и код девојчица. Адолесценти који су изоловани из друштва, игнорисани од стране другова, који трпе оговарања и ширење лажних прича о себи, такође су жртве вршњачког насиља. Психичко насиље подразумева претње погледима, гримасе, нежељене коментаре, изнуђивање новца, уцењивање. Последњих година јавља се и електронско насиље – насиље преко друштвених мрежа, тзв. "сајбер булинг". Међу адолесцентима јавља се и сексуално насиље као што су нежељено додиривање, односно додиривање на нежељени начин или додиривање нежељених делова тела, изнуђивање сексуалних услуга, принуда на сексуални чин.

ЖРТВЕ

Нема правила да би се дефинисао тип жртве. Ипак, најчешће се ради о адолесцентима који су мирни, повучени, стидљиви, осетљиви, плашљиви. Обично постају мета оних вршњака, који воле да своју снагу демонстрирају пред другима, било физичку, било психичку. Адолесцент који трпи насиље може да се распозна по наглим и изразитим променама у расположењу или понашању. Има још знакова, који могу да укажу да се нешто дешава. Уколико родитељ примети да је дете повученије него

Насиље у заједници

Да би се разумело вршњачко насиље потребно је дефинисати насиље у заједници. Под насиљем у заједници подразумевају се сва насилна дела која се дешавају на улици, у школи, на путу до школе као и на било ком другом месту које није породица. Када су у питању адолесценти, они најчешће насиље доживљавају у школи. Емпиријска истраживања указују да око 80 одсто младих у Србији има искуство вршњачког насиља. Најчешће је у питању социјална манипулација, вербално насиље као што је вређање, псовање, исмевање, узимање или уништавање ствари имовине, а најређе физичко насиље. Нешто мањи проценат, око 70 одсто присуствовало је насиљу над другом особом. Млади обично виде да неке прете или да некога пљачкају. Међу младим, који су имали искуства са насиљем, сваки трећи је био двоструко трауматизован – кроз изложеност и кроз сведочење насиља, објашњава психолог Оливера Хајровић, специјалиста медицинске психологије.

вршњачког насиља, каже психолог Оливера Хајровић.

НАСИЛНИЦИ

Мотиви за насиље над вршњацима могу бити различити. Неки адолесценти немају увид у своје понашање, немају емпатију за туђе потребе, слабости, за физичке или материјалне недостатке. У нашем друштву дошло је до деградације моралних вредности. Идоли, узор и модели за имитацију, које млади имају су врло често агресивни ликови из акционих филмова и телевизијских емисија и на основу њиховог понашања они креирају сопствено. Осим тога, адо-

силним понашањем, понашањем које садржи емпатију, поштовање, уважавање, осетљивост за потребе и осећања других као и способност за ефикасно решавање конфликтних ситуација, родитељ даје најбољи пример и модел понашања адолесценту.

РОДИТЕЉИ И ДЕЦА

Када су деца жртве вршњачког насиља, родитељи пре свега треба отворено да поразговарају са њима и недвосмислено сазнају да трпе насиље. Одмах треба да се обавести школа и полиција. Одрасли су дужни да реагују како

СОС линија

У борби против вршњачког насиља значајно је и од помоћи увођење СОС линије. Позивом на број 0800200-201 пријављује се насиље и добијају конкретна упутства о начинима поступања. Тај број је од оснивања линије позвао више од 1000 деце и родитеља. Позивом на број, жртве и родитељи могу да сазнају шта треба да раде и коме да се обрате за помоћ.

УЛОГА ШКОЛЕ

Ученике треба стално подстицати да говоре о насиљу које су видели или доживели. Многа деца се плаше да пријаве друга који их је напао, баш зато да не би доживели поново насиље. Адолесцентима треба објаснити да ћутањем такво понашање одобравамо, а не боримо се против њега. Разним едукативним, креативним радионицама и трибинама може се пробудити свест о вршњачком насиљу и покренути заједнички пројекат за његово сузбијање. Ако деца науче шта је вршњачко насиље, како се против њега могу борити и због чега је оно лоше, овај проблем биће умањен.

То је потребно, јер последице могу да буду веома озбиљне. Не само телесне повреде и ране, већ и психичке ране које теже зацељују. Адолесценти који су претрпели вршњачко насиље и којима није на време пружена заштита и стручна помоћ, веома често развијају негативан доживљај себе и света око себе, развијају социјалне страхове и фобије. Неки од њих кроз механизме одбрамбене идентификације и сами постају временом насилни према другима.

Знаци да се нешто лоше дешава

Нагле и изразите промене расположења и понашања адолесцента могу указати да трпи насиље. Уколико родитељ примети да је дете повученије него иначе, да слабије једе, спава, уколико је раздражљиво, декоцентрисано, одсутно, осетљивије него уобичајено, време је да обрати пажњу. Уколико адолесцент мења маршруту одласка или повратка у школу и из ње, касни у школу, касни из школе кући, има модрице и опекотине, нестају му личне ствари, тражи већи џепарац, знаци су да се нешто дешава и родитељи треба отворено да разговарају са дететом и сазнају да ли трпи насиље. Знаци су и соматска обољења попут главобоље, болова у стомаку или у другим деловима тела.